

PORUŠOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV NA KUBĚ

Roku 1948 podepsala Kuba Všeobecnou deklaraci lidských práv. Navzdory tomuto faktu nejsou na Kubě, podle naprosté většiny autorů, respektována lidská práva a organizací, které se zabývají lidskými právy, není dovolen vstup na ostrov. Například Amnesty International bylo umožněno pozorování naposledy v roce 1988.

Organizace Freedom House, která monitoruje dodržování lidských práv, přiděluje každoročně zemím indexy v rozmezí od 1 do 7, přičemž 1 – největší míra dodržování lidských práv, 7 – nejmenší míra dodržování lidských práv. Kuba je v této klasifikaci permanentně označována jako nesvobodný stát a indexy charakterizující dodržování politických práv a občanských svobod nejméně nabyvají hodnot 6 a 7. Tyto hodnoty jsou typické pro státy, jejichž míra svobody je velmi malá, spíše žádná. Dochází k porušování svobody projevu, shromažďování a pohybu a k pronásledování odpůrců režimu.

Porušování lidských práv je spojeno s vládou Fidela Castra, který je u moci od roku 1959, kdy na Kubě proběhla revoluce. Po revoluci vycházela organizace Kubánské republiky z ústavy vydané v roce 1940. Ke změně došlo 24. února 1976, kdy byla kubánská ústava přizpůsobena socialistickému směřování státu. Tato ústava byla novelizována v roce 1992 a k posledním změnám došlo v roce 2002. Ústava formálně zaručuje respektování lidských práv, nařízení porušující lidská práva jsou však obsažena přímo v konkrétních zákonech a ustanoveních.

K nejvýraznějšímu porušování lidských práv na Kubě došlo brzy po revoluci. V průběhu 60. let byly vydány základní zákony a nařízení, které lidská práva omezovaly. Tento stav zůstal víceméně nezměněn až do poloviny 70. let. V roce 1976 byla schválena nová ústava, z níž vycházela nová právní úprava, jež se ale od té staré příliš nelišila. Až na konci 70. let došlo k mírnému uvolnění poměrů. Dochází ke zlepšení vztahů se Spojenými státy. Byla zahájena jednání o propuštění politických vězňů a v listopadu roku 1978 Fidel Castro oznámil, že propustí 3 000 vězňů a povolení opustit zemi dostane 1700 Kubánců s dvojím občanstvím, jejich rodinní příslušníci a dalších 600 osob, které spáchaly méně závažné trestné činy. Také Kubáncům žijícím v zahraničí, i těm, kteří odešli nelegálně, bylo od ledna 1979 dovoleno navštívit Kubu.

Další represe spojené s tvrdým postupem proti odpůrcům režimu přišly 90. letech a trvají prakticky dodnes.

Barbudos (vousáči) – zleva: Raul Castro, Fidel Castro a Camilo Cienfuegos

Právo na život

Ústava z roku 1940 neumožňovala vykonání trestu smrti. Trest smrti byl obnoven 13. ledna 1959. Byl používán proti těm, kdo spáchali politicky motivovaný trestný čin, tj. týkal se těch, kdo spolupracovali s bývalým prezidentem Fulgenciem Batistou. Soudy s těmito lidmi, které prováděly tzv. revoluční tribunály, byly nespravedlivé a probíhaly bez přístupu svědků, kteří by svědčili ve prospěch obžalovaných. Revoluční soudy byly zastaveny až na nátlak světové veřejnosti.

30. ledna 1959 byl rozšířen počet trestných činů, za které bylo možno odsoudit pachatele k trestu smrti. Jednalo se například o trestný čin vraždy, špionáže, velezrady nebo únosu. Roku 1961 byla schválena vyhláška číslo 988, která postihovala kontrarevoluční činnost a povolovala vykonání trestu smrti do 48 hodin i bez soudu. V ústavě z roku 1976 není přímá zmínka o trestu smrti, ale zákon z roku 1979 umožňuje odsoudit k trestu smrti za trestný čin proti míru, za sabotáž, terorismus nebo pokus o převrat.

Dnes popisuje trestní zákoník 19 článků, za které může být uložen trest smrti. Patnáct z nich jsou politicky motivované trestné činy. Trest smrti byl naposledy použit v dubnu 2003 proti třem kubánským občanům, kteří unesli loď a pokoušeli se s ní přeládit na Floridu.

Právo účastnit se vlády své země

V prvním článku ústavy Kubánské republiky se uvádí „Kuba je nezávislý a suverénní socialistický stát pracujících, který je tvořen všemi a pro dobro všech jako jednotná demokratická republika, zajišťující výkon práva a politické svobody, sociální rovnost, individuální a kolektivní blahobyt a lidskou solidaritu.“

Realita je ovšem trochu jiná. 2. ledna roku 1959 se vlády, po úspěšné revoluci a odstoupení prezidenta Rubéna Fulgencia Batisty y Zaldívaru, ujal Fidel Alejandro Castro Ruz. Prezidentem se stal Manuel Urrutia Lleó a premiérem José Miró Cardona. Fidel Castro se stal premiérem 16. 2. 1959. Manuel Urrutia rezignoval 17. července roku 1959 a 18. července 1959 se prezidentem stal Osvaldo Dorticós Torrado, premiérem opět Fidel Castro. Nejvyšším představitelem státu, tj. prezidentem Státní rady, je od 3. prosince roku 1976. První volby do Národního shromáždění lidové moci (*La Asamblea Nacional del Poder Popular*) se konaly poprvé až v červenci roku 1976. Do té doby vládní struktury svoji moc odvozovaly

Castrův projev pro statisícový dav

od „vůle lidu“, kterou občané Kubánské republiky projevovali na státnicových shromážděních – tzv. přímá demokracie.

Vedoucí úlohu Komunistické strany Kuby (*Partido Comunista Cubano*) potvrzuje pátý článek kubánské ústavy. Jejím nejvyšším představitelem je Fidel Castro jako generální tajemník, který je jmenován Ústředním výborem této strany. Je jedinou povolenou politickou stranou a kontroluje všechny složky společnosti – ekonomiku, výchovu a vzdělání, náboženství, zaměstnanost, kulturu atd. Každý obyvatel Kubu musí být členem některé z následujících organizací:

- **Výbor na obranu revoluce** (*Comités de Defensa de la Revolución*) – má pobočky ve všech obcích na ostrově, které se zaměřují na sledování občanů
- **Svaz komunistické mládeže** (*Union de Juventudes Comunistas*) – součást každé vzdělávací instituce, koordinuje politické aktivity na školách
- **Svaz kubánských dělníků** (*Central de Trabajadores Cubanos*) – oficiální odbory, přítomné v každém podniku, brání vzniku nezávislých odborů
- **Federace kubánských žen** (*Federación de Mujeres Cubanas*) – podporuje vládu
- **Brigáda rychlé protiakce** (*Brigada de Respuesta Rápida*) – polovojenská organizace sloužící k potlačování demonstrací a politických odpůrců

Pokud někdo odmítne být členem některé z těchto organizací, může mít problémy při podávání žádosti na vysokou školu nebo při získávání zaměstnání.

Jediným voleným orgánem na celostátní úrovni je Národní shromáždění lidové moci. Volba poslanců probíhá pod kontrolou komunistické strany a volební kampaň je zakázána. Národní shromáždění se schází pouze dvakrát za rok a od doby svého vzniku nevytvořilo z vlastní iniciativy jediný zákon. Jeho úkolem je schvalovat zákony připravené komunistickou stranou.

Politika vlády se řídí tímto Castrovým citátem: „Každá kritika je opozicí a každá opozice je kontrarevolucí.“ V důsledcích to znamená, že každý, kdo projevuje odpor proti vládě, je pronásledován.

Nejsou známy přesné počty politických vězňů, protože oponenti režimu jsou většinou odsouzeni za jinou trestnou činnost, která je ale použita jen jako záminka. Organizace Human Rights Watch odhadovala, že v roce 2005 bylo na Kubě 306 politických vězňů. Dr. Armando Lago z Asociace studia kubánské ekonomiky ve své práci Lidské náklady sociální revoluce odhaduje tyto počty postižených osob od začátku revoluce: 15 000–18 000 popravených kontrarevolucionářů; 1000 poprav bez soudu; 250 zmizelých osob; 500 osob, které zemřely ve vězení díky nedostatku zdravotní péče a 500 osob, které byly zavražděny strážci ve vězení.

Opozici proti režimu tvořili do poloviny 70. let většinou jednotlivci. První nenásilné opoziční uskupení vzniklo v Havaně v roce 1976. Byl to Kubánský výbor pro lidská práva (*Comité Cubano Pro Derechos Humanos*). Jeho členové šířili články Všeobecné deklarace lidských práv, za což byli pronásledováni a souzeni jako za šíření nepřátelské propagandy. Další opoziční organizace, Kubánská komise pro lidská práva a

národní smíření (*Comisión Cubana de Derechos Humanos y Reconciliación Nacional*), vznikla až v roce 1987 a jejím zakladatelem je Elizardo Sánchez.

Dnes na Kubě existuje velké množství opozičních skupin. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky odhaduje, že na Kubě působí více než 250 opozičních organizací, které lze rozdělit do šesti názorových proudů:

1. **křesťansko-demokratický proud** – zastoupený Křesťanským hnutím osvobození
2. **konzervativní proud** – je reprezentován Kubánským výborem pro lidská práva, Stranou za lidská práva na Kubě a Demokratickou stranou solidarity
3. **liberální proud** – tento proud zastupuje sdružení advokátů Agramontistický proud a Kubánský občanský proud
4. **sociálně-demokratický proud** – představiteli tohoto proudu jsou například Kubánská komise pro lidská práva a národní smíření a Kubánská sociálně demokratická strana
5. **odborové svazy** – do této skupiny patří několik desítek nezávislých odborových organizací
6. **nezávislá profesní sdružení** – například Kubánský institut nezávislých ekonomů

Opozice se začala spojovat až v polovině 90. let, kdy v roce 1995 vznikla Kubánská rada (*Concilio Cubano*), která sdružovala 140 opozičních skupin. Další iniciativou, která sjednotila disidentská uskupení, bylo v roce 1999 hnutí Všichni jednotní (*Todos Unidos*). V roce 2002 podpořila tato skupina Projekt Varela Křesťanského hnutí osvobození (*Movimiento Cristiano Liberación*), jehož prezidentem je Oswaldo Payá Sardiñas. Projekt Varela požaduje vypisání referenda o změně nedemokratických zákonů a propuštění politických vězňů. Petice byla v květnu roku 2002 předložena Národnímu shromáždění lidové moci, které na to reagovalo schválením zákona o neodvolatelnosti socialistického charakteru státního zřízení. 18. března 2003 bylo zatčeno 75 disidentů a odsouzeno k trestu odnětí svobody na 6–27 let, 43 z nich se snažilo sbírat podpisy pro Projekt Varela. Petici už podepsalo více než 25 000 osob. V průběhu roku 2004 a na začátku roku 2005 bylo 19 těchto „vězňů svědomí“ propuštěno ze zdravotních důvodů.

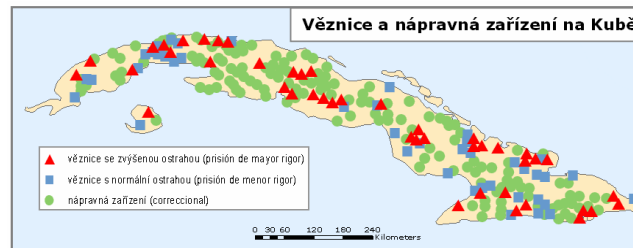
Oswaldo Payá Sardiñas

Další represe proti disidentům přišly v červenci roku 2005. Při pokojné demonstraci za propuštění politických vězňů bylo zadrženo 26 představitelů opozičních skupin.

Opozice proti kubánskému režimu se nachází především ve Spojených státech. Jednou z nejstarších organizací je Alpha 66. Byla založena po neúspěšném vylodění v Zátocě svíni a zaměřuje se na teroristické útoky a atentáty proti kubánským činitelům. Další teroristická organizace, Omega 7, vznikla v roce 1974. Největší kubánská exilová organizace, Kubánsko-

americká národní nadace (*Cuban-American National Foundation*), byla založena v roce 1981 a jejím cílem je nastolit na Kubě vládu z vedení kubánské emigrace. Jinou významnou kubánskou exilovou organizací jsou Bratři pro záchranu (*Hermanos al Rescate*). Tato organizace vznikla v roce 1991 a jejím cílem je pomáhat kubánským uprchlíkům.

Terčem kritiky mezinárodních organizací se v posledních letech stává jednak věznění odpůrců režimu, ale také vězeňský systém a podmínky ve věznicích. V době nástupu režimu Fidela Castra bylo na Kubě 11 věznic. Dnes existuje na Kubě 264 věznic, v nichž je umístěno cca 280 000 vězňů. Životní podmínky vězňů jsou špatné. Stává se, že lidé jsou drženi ve vězení po neurčitou dobu bez řádného soudu. Vězni, zvláště političtí, jsou vystaveni nelidskému zacházení. Jsou biti, nemají dostatek potravin a není jim poskytnuta základní zdravotní péče. Bez ošetření se zhoršuje jejich zdravotní stav a často trpí žaludečními vředy, dýchacími problémy, bolestmi na hrudi, úzkostmi a depresemi. „Vězni svědomí“ jsou umísťováni na samoty, do malých cel (velikost cca 2x1 m) bez světla, postele nebo toalety. Vězni jsou také úplně izolováni od vnějšího světa – mají zakázány vycházky, posílání i přijímání dopisů, nemají přístup k novinám nebo rádiu.

Disidenti jsou nejčastěji souzeni podle těchto článků trestního zákoníku:

- ❖ články 72–90: definují trestný čin „ohrožování“ týkají se těch, kteří mají potenciál páchat trestné činy, jsou to například lidé, jejichž příbuzní se angažují proti režimu, mohou být odsouzeni na více než 4 roky.
- ❖ článek 103: definuje trestný čin „nepřátelské propagandy“ – každý, kdo slovně nebo psanou formou napadá mezinárodní solidaritu nebo socialistické státy může být odsouzen k trestu odnětí svobody na 1–8 let.
- ❖ článek 115: definuje trestný čin „šíření nepravdivých informací proti mezinárodnímu míru“ – týká se těch, kdo narušují mezinárodní mír nebo prestiž Kubánské republiky – mohou být uvězněni na 1–4 roky.
- ❖ článek 143: definuje trestný čin „odporu“ – vztahuje se na ty, kdo projeví odpor proti výkonu státních orgánů, za tento trestný čin mohou být pokutováni nebo odsouzeni na 1 rok do vězení.
- ❖ článek 144: definuje trestný čin „urážky“ – pokud někdo uráží, pomlouvá nebo slovně napadá státní úředníky nebo hlavu státu, může být odsouzen k trestu odnětí svobody až na 3 roky.

- ❖ články 208 a 209: definují trestný čin „nezákonného sdružování“ – každý, kdo je členem jakékoli neregistrované organizace, může být uvězněn na 1–3 měsíce. Pokud je vedoucím této organizace, může být pokutován nebo jít do vězení až na 1 rok.

Právo na svobodu přesvědčení a projevu

K omezení svobody projevu došlo už na počátku vlády Fidela Castra, i navzdory proklamované svobodě slova, a to konkrétně v roce 1960, kdy byl donucen ukončit svoji činnost opoziční deník *Diario de la Marina*, který kritizoval příklon vlády ke komunismu. Podobný osud potkal deník *Prensa Libre*. Jeho redakci i tiskárnu obsadil nově vzniklý, vládou kontrolovaný deník *Revolución*. V roce 1965 nahradila *Revolución* i komunistický deník *Hoy* provládní *Granma*, kterou vydává Komunistická strana Kuby a která vychází dodnes. Byla zrušena i další periodika jako například *El Crisol*, *Excelsior*, *El Mundo* nebo *El País*. V podobné situaci se ocitla i ostatní média. Televizní stanici CMQ převzalo Ministerstvo práce a vznikla Nezávislá fronta svobodného vysílání (*Frente Independiente de Emisoras Libres*). Na Kubě je možné zachytit vysílání rádia a televize Martí, které je vysíláno ze Spojených států amerických.

V současné době na Kubě neexistuje svoboda projevu. Kritika chyb vlády, tj. kritika korupce a zneužívání moci, je trestná. Všechny sdělovací prostředky jsou pod kontrolou vlády. Informace jsou publikovány jen tehdy, pokud se shodují s oficiální politikou vlády nebo pokud jsou zaměřeny proti nepříteli – většinou demokratickým státům. Zakázány jsou rovněž knihy napsané Kubánci v zahraničí nebo publikace, které kritizují kubánskou vládu. Na Kubě je mnoho nezávislých žurnalistů, kteří pracují pro zahraniční média, ale jejich práce je komplikovaná, protože jsou neustále sledováni a zastrašováni.

Omezený je i přístup k internetu. Některé internetové stránky, především opozice z Miami, nelze na počítačích otevřít. V roce 2004 vstoupil v platnost zákon, který umožňuje přístup na internet pouze vybraným firmám. Také provozovatelům knihoven hrozí vězení, jestliže půjčují knihy, které jsou zakázány jako například *Farma zvířat* George Orwela nebo knihy Milana Kundery.

Diario de la Marina, 1. května 1959

Zákony, které zakazují svobodu projevu, se týkají urážek prezidenta, nepřátelské propagandy nebo šíření falešných informací. Ustanovení, o které se opírají perzekuce novinářů, jsou: článek 91 trestního zákoníku a zákon č. 88. Článek 91 je zaměřen proti těm, kdo v zájmu jiného státu ohrožují nezávislost a teritoriální integritu státu a stanoví trest smrti nebo odnětí svobody až na 20 let. Zákon č. 88 – Zákon na ochranu národní nezávislosti a hospodářství Kuby (*De la protección de la independencia nacional*) byl schválen v únoru roku 1999. Ukládá přísné tresty odnětí svobody až na 20 let, umožňuje konfiskaci osobního majetku nebo uložení pokuty do výše 100 000 peso (průměrný měsíční plat na Kubě je 200 peso). Je rozdělen do 12 článků, ve kterých jsou definovány okolnosti, za kterých dochází k trestnému činu, například pokud někdo shromažďuje a šíří materiály ze Spojených států amerických nebo spolupracuje se zahraničními médii. Na základě těchto nařízení bylo 18. března 2003 zatčeno a uvězněno 29 nezávislých novinářů. Policie a Státní bezpečnostní služba zabavila jejich knihy, poznámky, počítače a diktafony. Byli odsouzeni za podvrtnou činnost, nepřátelskou propagandu a kontrarevoluční činnost až na 27 let.

Do této kategorie porušování lidských práv mohou být zařazeny i Výbory na obranu revoluce, které vznikly v roce 1960 a jejichž úkolem je sledovat život každého občana.

Právo volně se pohybovat uvnitř určitého státu a právo opustit kteroukoli zemi

Lidé, kteří po roce 1959 nesouhlasili s novým režimem nebo byli nějakým způsobem ohrožováni, začali odcházet do zahraničí. Týkalo se to především stoupencům prezidenta Batisty nebo amerických vlastníků pozemků. V prvních letech po revoluci byla k opuštění země potřeba jen letenka, povolení k vycestování od kubánské vlády a americké vízum. Odhaduje se, že v letech 1961 a 1962 opustilo Kubu cca 150 000 jejich občanů. Po tzv. kubánské raketové krizi byly zastaveny lety mezi Kubou a USA a Kubánci tak mohli opouštět ostrov pouze po moři.

V průběhu své vlády Fidel Castro několikrát dovolil lidem opustit zemi bez jakýchkoli omezení. Bylo to například v roce 1965 přesněji 28. září, kdy prohlásil, že účast na revoluci je dobrovolná a Kubánci žijící na Floridě si mohli přijet pro své příbuzné do přístavu Marioca. Lidé mohli opustit zemi až po té, co odevzdali všechny cennosti a šperky a zanechali na Kubě prakticky celý svůj majetek. Omezení

Útěk z přístavu Mariel

přišlo 10. října, kdy Castro zakázal odejít z Kuby mladým mužům ve věku od 15 do 26 let, aby se nemohli stát členy potencionální americké armády, která jednoho dne zaútočí na Kubu. Toto nařízení bylo odvoláno 28. října 1965. Od té doby se Kubánci mohli dostat ze země buď nelegálně po moři, nebo prostřednictvím leteckého mostu, který existoval mezi Havanou a Floridou až do srpna 1971. Těchto „letů svobody“ využilo více než 250 000 Kubánců. V roce 1966 schválila vláda Spojených států tzv. *Cuban Adjustment Act*, který umožňoval všem Kubáncům získat trvalý pobyt v USA (i těm, kteří spáchali trestný čin).

Emigrace pokračovala po moři nejčastěji na primitivních vorech (podle nich se kubánským uprchlíkům říká *balseros* = voráři) a lidé, kteří chtěli opustit zemi, se uchýlovali také na různá velvyslanectví v Havaně. Velvyslanectví byla samozřejmě „chráněna“ před různými „živly“, a proto se cílem emigrantů stávalo nejčastěji peruánské a venezuelské velvyslanectví, která byla umístěna na hlavní třídě a jejichž brána se dala prorazit autobusy nebo nákladními auty. Krize vyvrcholila na konci roku 1979 a 4. dubna 1980 zrušil Fidel Castro hlídky okolo peruánského velvyslanectví. O azyl na tomto velvyslanectví požádalo více než 10 000 lidí. Třetina z nich byla dopravena na Floridu a ostatní do kostarického San José. Nakonec Castro opět oznámil emigrantům v Miami, že si mohou připlout pro svoje příbuzné do přístavu Mariel a mezi 14. dubnem a 31. říjnem 1980 Kubu opustilo více než 100 000 obyvatel, mezi nimiž byli i lidé odsouzení za kriminální delikty (cca 25 000), které Castro nechal propustit z vězení.

Další uprchlická vlna přišla v letech 1993 a 1994, protože po rozpadu Sovětského svazu v roce 1990 byly přerušeny dodávky s pomocí a katastrofálně se zhoršily životní podmínky na ostrově. V červenci roku 1994 Castro opět dočasně umožnil Kubáncům opustit ostrov. Z tohoto období je nejsmutnější případ, který se stal 13. července v roce 1994 na lodi jménem 13. březen, kterou zastavila kubánská hlídka a posádku i 72 pasažérů ohrožovala vodním proudem z hasičské stříkačky. Utopilo se nejméně 37 lidí, z toho bylo 10 dětí. Spojené státy a Kuba se 1. září 1994 na tajné schůzce dohodli, že USA poskytnou jen 20 000 víz ročně pro kubánské občany.

Odejít z Kuby je dovoleno pouze těm, kdo mají patřičná povolení. Pro cestování do zahraničí je nutné mít tzv. Cestovní povolení do zahraničí (*Permiso de Viaje al Exterior*), kterému se také říká „bílá karta“. K tomuto povolení je potřeba mít pozvání ze zahraničí (*Carta de invitación*) a cestovní pas. Povolení může být zamítnuto na základě referencí, které mají k dispozici Výbory na obranu revoluce, například pokud žadatel nemá čistý trestní rejstřík nebo některý z jeho rodinných příslušníků spolupracuje s disidenty. Toto povolení stojí 500 USD. Navíc lidem, kteří chtějí opustit Kubu natrvalo,

balseros

stát zabaví veškerý osobní majetek (peníze na bankovním účtu, dům a jeho zařízení atd.). Občané Kuby, jejichž manžel nebo manželka pochází z jiného státu, potřebují k opuštění země speciální povolení pro pobyt v zahraničí (*Permiso de Residencia en el Exterior*). Další možností, jak opustit zemi, je vyhrát americké vízum v loterii, kterou pořádá Zájmová sekce Spojených států – obdoba velvyslanectví.

V současně době je „nelegální opuštění státu“ regulováno trestním zákoníkem, a to konkrétně články 216 a 217. V nich je řečeno, že každému, kdo se pokusí opustit zemi, může být uložena pokuta nebo může dostat trest odnětí svobody až na 3 roky. Tomu, kdo při útěku použije násilí, hrozí trest až 8 let vězení. Pokud při útěku unese dopravní prostředek (lod' nebo letadlo), je trestný čin posuzován jako pirátství (podle článku 117) a za něj může být uložen trest smrti. V roce 1995 byla uzavřena imigrační dohoda mezi Spojenými státy a Kubou. Kubánská vláda slíbila, že nebude stíhat uprchlíky, kteří budou vráceni americkými úřady na ostrov. Týká se to těch osob, které uprchly z Kuby nelegálně a kteří nemohou prokázat, že jim hrozí uvěznění. Kubánská vláda ale tuto dohodu nerespektuje a články 216 a 217 jsou stále používány proti lidem, kteří se pokusili opustit Kubu bez povolení.

Také jestliže chce někdo cestovat, je často donucen opustit zemi bez svých příbuzných. Jeho rodina je tu držena jako rukojmí, aby se zamezilo případné emigraci nebo aby v zahraničí svým chováním nemohl nějakým způsobem poškodit. Omezení se stále týkají mladých lidí mezi 16 a 27 lety, sportovců, vědců a osob ve vysokých státních funkcích.

Omezena je také svoboda pohybu uvnitř státu podle vyhlášky číslo 217, která neumožňuje obyvatelům venkova se stěhovat do hlavního města. Například díky této vyhlášce opustilo Havanu v roce 1998 více než 27 000 jejich obyvatel. Policie neustále kontroluje obyvatele Havany a jejich občanské průkazy. Každý, kdo bydlí v Havaně ilegálně, dostane pokutu 300 peso a je poslán domů. Občané Kuby také nemohou prodávat své domy, je povolena pouze jejich výměna.

Právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství

Po revoluci v roce 1959 byla Kuba prohlášena za ateistický stát. Majetek církví byl znárodněn a církevní školy byly zavřeny. Zakázáno bylo také vyučování náboženství na státních školách a náboženská procesí. Velká část kněží ze zahraničí odešla nebo byla vypovězena ze země – odhaduje se, že asi 8 % z nich za kontrarevoluční činnost. Před rokem 1959 bylo na Kubě cca 700 kněží, v roce 1988 už jich bylo méně než 225. Církvím bylo zakázáno využívat k bohoslužbám

Jan Pavel II. v roce 1998 na Kubě

média a věřící se nemohli stát členy komunistické strany, což mělo za následek další diskriminaci například při hledání zaměstnání.

Nejtvrdí represe proti křesťanským organizacím zasáhly Gedeony, Svědky Jehovovy a Církev adventistů sedmého dne. Tyto církve mají svůj původ ve Spojených státech, a proto byli věřící označováni za kontrarevolucionáře, pronásledováni a církve samotné byly v roce 1963 zakázány. Svědky Jehovovy byli pronásledováni také proto, že odmítali nastoupit základní vojenskou službu a neuznávali státní symboly (hymnu, vlajku). Ti, kdo odmítli nastoupit základní vojenskou službu, byli posláni do pracovních táborů (*Unidades Militares para Ayuda a la Producción, UMAP*), které byly v roce 1968, díky kritice veřejnosti, zrušeny. Členové Církve adventistů sedmého dne měli problémy také proto, že odmítali pracovat a posílat své děti do školy v sobotu. Ostatním církvím byla zakázána misie nebo sloužení mší ve věznicích.

Od roku 1969 byla kvůli sklizni cukrové třtiny zrušena oslava Vánoc. Situace se o něco zlepšila až v 90. letech. Na 4. sjezdu Komunistické strany Kuby v roce 1991 byl statut státu změněn z ateistického na sekulární a věřící se od té doby mohli stát členy komunistické strany. V roce 1998 navštívil Kubánskou republiku papež Jan Pavel II., což také přispělo ke zmírnění pronásledování církví a bylo povoleno opět slavit Vánoční svátky.

Právo vlastnit majetek

V letech 1959 proběhla první pozemková reforma, která převedla většinu soukromých pozemků do vlastnictví státu – majitelé si mohli ponechat 402 ha. V polovině roku 1960 byl znárodněn majetek americkým vlastníkům, například firmám Texaco nebo Esso, protože nechtěly zpracovávat ropu dováženou ze Sovětského svazu. V říjnu roku 1960 zabavila kubánská vláda všechny banky, průmyslové podniky a dopravní společnosti bez ohledu na to, zda patřili kubánským nebo americkým majitelům.

V roce 1963 proběhla druhá pozemková reforma, při níž byly znárodněny všechny zemědělské usedlosti, které měly větší rozlohu než 67 ha. Další konfiskace majetku přišla v březnu 1967, kdy Castro nechal zabavit majetek drobným podnikatelům. Byly zabrány bary, občůdky s potravinami, autodílny nebo obchody samostatných řemeslníků.

V ústavě z roku 1976 bylo povoleno vlastnictví malých farem, jejich činnost je ale omezena. Farmáři například nemohli mezi lety 1968 a 1980 na trhu prodat přebytek ze své úrody nebo svoje pozemky prodat bez souhlasu státu. V současné době je soukromé vlastnictví zakázáno.

Právo na práci, uspokojivé pracovní podmínky a ochranu zájmů zaměstnanců

Od kubánské revoluce byla různým způsobem poškozována práva zaměstnanců. Od roku 1961 bylo možné

propustit zaměstnance, pokud se jakýmkoli způsobem podílel na kontrarevoluční činnosti. V roce 1971 byl schválen tzv. protipovalečský zákon, který nařizoval, že pracovat musejí všichni (pokud nestudují) – ženy od 17 do 53 let a muži od 17 do 60 let. Pokud někdo tento zákon porušil, byl potrestán důtkou nebo internován v nápravném zařízení na 6 až 24 měsíců. Od roku 1962 byla také používána neplacená dobrovolná práce, která nahrazovala nedostatek pracovní síly při sklizni cukrové třtiny. Tato povinnost byla roku 1976 zakotvena v ústavě.

V roce 1966 vznikly státní odbory, které byly řízeny komunistickou stranou. V roce 1985 byl vydán zákoník práce, který neumožňuje vznik nezávislých odborů. Na Kubě dnes působí legálně pouze jedna odborová organizace – Svaz kubánských dělníků (*Central de Trabajadores Cubanos*), která je kontrolována vládou. Existují zde také nezávislé odborové organizace jako například Národní nezávislá konfederace dělníků (*Confederación Obrera Nacional Independiente de Cuba*), Jednotná rada kubánských pracujících (*Consejo Unitario de Trabajadores Cubanos*) nebo Demokratická konfederace zaměstnanců (*Confederación de Trabajadores Democráticos de Cuba*). Každý, kdo se stane členem nezávislých odborů, musí počítat s perzekucí nebo se ztrátou pracovního místa. Kanceláře nezávislých odborových organizací jsou odposlouchávány a jejich zařízení konfiskována. Pronásledování členů nezávislých odborových organizací se často stává terčem kritiky Mezinárodní organizace práce. Neexistuje zde žádná legislativa, která by zajišťovala právo stávkovat nebo prosazovat svoje požadavky pomocí nenásilných pochodů a demonstrací. Podle vlády není potřeba stávkovat, protože zaměstnanci mohou svoje požadavky sdílet státní odborové organizaci, která je pak předá na určená místa. Ztráta práce nebo diskriminace v zaměstnání jsou také často způsobem, jak potrestat nepohodlné osoby.

V 70. a 80. letech docházelo k využívání kubánských občanů jako levné pracovní síly. Například mezi lety 1978 a 1989 bylo do východoevropských zemí posláno cca 80 000 mladých Kubánců a Kubánek. Jejich životní podmínky byly velmi špatné. Museli pracovat za malý plat a část z něho odvádět kubánské vládě.

I v současné době vysílá kubánská vláda zaměstnance, kteří jsou loajální k vládě, do zahraničí, kde pracují jako nájemní dělníci. Výše platu těchto zaměstnanců je sjednávána mezi vládou a danou společností a zaměstnanec ji nemůže ovlivnit. Mzda je v amerických dolarech vyplácena kubánské vládě, která zaměstnanci vyplácí stejnou hodnotu, ale v kubánských peso. Výsledkem je zabavení cca 95 % výdělku. Zaměstnanci těchto společností nemohou vytvářet žádná

„dobrovolná“ práce při sklizni cukrové třtiny

uskupení a jejich prostřednictvím formulovat svoje požadavky. Odhaduje se, že za těchto podmínek pracuje v zahraničí asi 20 000 Kubánců.

Zvláštní případ zneužívání pracovníků představují lékaři. Ti jsou nuceni dva roky po ukončení studia poskytovat svoje služby bezplatně, aby tak splatili výdaje vložené do jejich vzdělání. Lékaři také k opuštění Kuby potřebují speciální povolení podle předpisů kubánského ministerstva zdravotnictví a musí pracovat 3 až 5 let v určené oblasti na ostrově než jim je dovoleno odejít z Kuby. Od roku 1963 jsou pronajímáni i jiným státům. Nejdřív pomáhali při ošetřování zraněných vojáků, ale později se z jejich „půjčování“ stal výnosný obchod. Odhaduje se, že asi 5 % kubánských lékařů pracuje v zahraničí. Je to tzv. lékařská diplomacie. Lékaři jsou posíláni do zemí jako např. Venezuela (lékaři za ropu), Zimbabwe, Jihoafrická republika, Namibie atd. Tento obchod vynáší Kubánské republice více než 750 milionů USD za rok.

Právo na stejnou ochranu proti diskriminaci

Na Kubě docházelo zejména k porušování práv homosexuálů, které začalo již v polovině 60. let. Ve jménu socialistické morálky byla homosexualita označena jako nelegální a trestána až 4 lety odnětí svobody. Fidel Castro například řekl, že „deviant“ nemůže být skutečným revolucionářem. Homosexuálové byli během nočních přepadů pochyťáni a bez soudu posláni do pracovních táborů (UMAP) na „převychování“.

Podmínky v táborech byly velmi kruté. Vězni museli pomáhat při sklizni cukrové třtiny a často byli bití nebo znásilňováni. Někteří byli zavražděni nebo spáchali sebevraždu. Na Národním kongresu o výchově a kultuře, který se konal v roce 1971, bylo rozhodnuto, že homosexualita je patologická a antisociální a homosexuálové proto nemohou učit ve školách, hrát v divadle nebo působit v médiích. Mohli proto vykonávat jen podřadná zaměstnání jako například zametání silnic a kopání hrobů. Částečné uvolnění přišlo až v polovině 70. let na naléhání zahraničních organizací.

Další represe přišly na začátku 90. let, kdy se zvýšila informovanost o AIDS, a na nařízení oficiálních míst byli homosexuálové zavřeni do speciálních sanatorií. Ale protože toto opatření bylo příliš drahé, kubánská politika proti homosexuálům se zmírnila. Až v roce 1992 prezident Fidel Castro prohlásil, že homosexualita je „přirozená lidská tendence, která musí být respektována“. Nikdy se ale za svá předchozí prohlášení a perzekuci homosexuálů neomluvil.

pohotovost v nemocnici pro Kubánce

Postavení homosexuálů se ovšem příliš nezlepšilo. V roce 1994 vznikla Kubánská asociace gayů a lesbiček (*Asociación Cubana de Gays y Lesbianas*), která musela být v roce 1997 rozpuštěna, a její členové byli uvězněni. Také v trestním zákoníku v článku 303 je uveden trestný čin „obtěžování projevy homosexuality“, který je trestán odnětím svobody na 3 měsíce nebo pokutou.

Další diskriminace se týká rozdílů v přístupu ke Kubáncům a turistům. Kubánci například nemají přístup do různých zařízení určených pro turisty – internetových kaváren, hotelů, nemocnic, speciálních obchodů pro turisty atd.

Stanovisko Kuby ke kritice porušování lidských práv

Představitelé kubánské vlády se nejčastěji vyjadřují k porušování lidských práv v Komisi OSN pro lidská práva, nebo pokud komentují schvalování rezoluce o nutnosti ukončit embargo uvaleného USA na Kubu ve Valném shromáždění OSN. V obou případech popírají porušování lidských práv. Například v březnu 2001 pronesl kubánský ministr zahraničí Felipe Pérez Roque projev na zasedání Komise OSN pro lidská práva, kde řekl, že na Kubě „neexistuje porušování lidských práv“. Lidská práva je, podle kubánské vlády, nutné chápat v širším kontextu. Podle Castra: „nezahrnují lidská práva pouze svobodu projevu, ale také základní otázky, jako např. právo na chléb, právo na práci, právo na zdraví, bydlení a vzdělání“.

Často je kritizován politický systém na Kubě a svoboda slova. Kubánská vláda namítá, že občané mají možnost účastnit se vlády své země. Jedna strana, podle jejich názoru, občany sjednocuje a chrání před rozdělením. Kuba také, podle argumentů kubánské strany, nikoho netrestá

Felipe Pérez Roque

za kritické názory. Například procesy se 75 disidenty, které proběhly v dubnu roku 2003, byly v souladu s právem. Každý z obžalovaných si mohl zvolit obhájce a měl právo se odvolat. Kuba přiznává používání trestu smrti v závažných případech. Kritiku ostatních států bere jako zásah do své suverenity a práva kubánského lidu na sebeurčení. Protože respektuje systémy ostatních států, žádá totéž od ostatních.

Kubánští představitelé také často ve svých projevech kritizují Komisi pro lidská práva a státy předkládající rezoluce. Zpochybňují legitimitu a důvěryhodnost Komise. Argumentují dvojím měřítkem států, které předkládají rezoluci o porušování lidských práv na Kubě a politickými manipulacemi. Státy, které rezoluci předkládají, samy porušují lidská práva, ale dovolují si kritizovat ostatní. Pro předkládání rezoluce, podle nich, není důvod, protože od revoluce na Kubě nikdy

neexistoval případ mimosoudní popravky, mučení nebo týrání vězňů.

Vyjadřují se také k hospodářské blokádě Spojených států, kterou Kubánci berou jako agresí. Podle teorie kubánské vlády je rezoluce předkládána jen díky nevráživosti Spojených států, které nejsou schopny unést, že se nedokázaly zmocnit Kuby. Blokáda je také označována za genocidu kubánského lidu. Spojené státy, podle kubánských představitelů, mimo jiné podporují teroristické organizace, které se snaží svrhnout kubánskou vládu a rozvrátit vnitřní pořádek země. Podporují totiž média, která brání politiku Spojených států. Sdělovací prostředky jsou, podle kubánské vlády, majetkem lidu a slouží jeho zájmům.

Naopak, Kuba se, podle oficiálních údajů, sama zasazuje o dodržování lidských práv. Bere ale ohled na různorodost národů, náboženství a kultur. Odmítá následovat příkladu vyspělých zemí, které kontrolují a soudí všechno, co se děje v rozvojových zemích, ale samy základní lidská práva porušují. Zdůrazňuje také potřebu mezinárodní spolupráce, bez níž se ochrana lidských práv neobejde.

Podle Fidela Castra „nikdo nemůže zpochybnit, že Kuba je dnes nejméně nezávislým, nejspřavedlivějším a nejsolidárnějším státem planety. A také zdaleka nejdemokratičtější“.

Zajímavosti:

- ✦ dárky na Kubě přinášejí tři králové – když byl Fidel Castro malý, nachystal velbloudům tři králů pod postel trávu – aby neměli hlad
- ✦ Fidel Castro má (měl) fenomenální paměť – ve škole vytrhával stránky z učebnice, vyhazoval je do vzduchu a odříkával nazpaměť celé kapitoly
- ✦ Fidel Castro si ve 22 letech (v roce 1948) vzal za ženu Mirtu Diaz Balartovou, s níž má syna zvaného Fidelito – dnes podnikatel žijící v Havaně
- ✦ synovec Mirty (dnes už Castrovy bývalé manželky) – Lincoln Diaz Balart je americkým kongresmanem a největším odpůrcem Castrova režimu na americké půdě
- ✦ život a směřování Fidela Castra značně ovlivnila Natalie Revueltoová – byla jeho milenkou, ještě když byl ženatý s Mirtou a Fidel s ní má dceru Alinu, která dnes žije v USA a bojuje proti Castrovu režimu

Zdroje:

- GOTT, Richard. *Kuba Nové dějiny*. 1. vyd. Praha: BB/art, 2005. 460 s. ISBN 80-7341-678-6
- NÁLEVKA, Vladimír. *Fidel Castro Podzim diktátora*. 1. vyd. Praha: Epocha, 1997. 87 s. ISBN 80-902129-3-X
- QUIRK, Robert, E. *Fidel Castro*. 1. vyd. Ostrava: Oldag, 1999. 909 s. ISBN 80-85954-60-5
- RIVERO, Raúl. *Důkazy spojení*. 1. vyd. Praha: Fra, 2004. 170 s. ISBN 80-86603-23-7
- Amnesty International. Report 2004* [online]. c2003 Dostupné z: <<http://web.amnesty.org/report2004/cub-summary-eng>>
- Asamblea Nacional del Poder Popular República de Cuba* [online]. c2003 Dostupné z: <<http://www.parlamentocubano.cu/>>
- Cuba verdad. Human Rights in Cuba* [online]. c2005 Dostupné z: <<http://www.cubaverdad.net>>
- Human Rights Watch. Human Rights Overview Developments. Cuba* [online]. c2006 Dostupné z: <<http://hrw.org/english/docs/2006/01/18/cuba12207.htm>>
- Infoservis.net společnosti Člověk v tísni* [online]. c2005 Dostupné z: <<http://www.infoservis.net>>
- Net for Cuba International. Brief Situation of Human Rights* [online]. c2002 Dostupné z: <<http://www.netforcuba.org/HumanRights-EN/HumanRights/Main.htm>>
- PAYNE, Douglas. *Cuba: Systematic Repression of Dissent* [online]. c1997 Dostupné z: <<http://www.worldpolicy.org/globalrights/carib/1997-cuba.html>>
- The Real Cuba. Castro's Gulag* [online]. c2000 Dostupné z: <<http://www.therealcuba.com/Page7.htm>>